

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Congressen

Systeemtherapeutische Perspectieven en Modellen anno 2021 – Over raakvlakken en verscheidenheid

Online studiedag BVRGS

[19 maart 2021]

Mieke Van Daele

We moesten precies een jaar geduld oefenen om de aanvankelijk geplande studiedag van 2020 finaal mee te kunnen maken. Voor het eerst in de BVRGS-geschiedenis een studiedag online. Een dag in het teken van belangrijke raakvlakken en verrijkende verschillen tussen de perspectieven binnen het systeemtherapeutisch landschap.

BVRGS-voorzitter Joeri Villas Aras nodigde ons uit in de vroege ochtend mee te wandelen met een oude wijze leermeester en zijn zeven leerlingen. De zon kwam op en deed dauwdruppels schitteren. De wijze leermeester vroeg welke kleur de dauwdruppel had. Elke leerling zag er een andere kleur in en was zeker van zijn zaak. De wijze vroeg hun meermaals een andere plek in te nemen en de dauwdruppel opnieuw te bekijken. Andere kleuren werden zichtbaar. Later keerden ze terug en constateerden ze dat er, door de lagere zonnestand, weer nieuwe en andere kleuren zichtbaar werden. Een mooi beeld als start van een studiedag waarin diverse sprekers een verscheidenheid aan modellen zouden situeren en andere kleuren zouden laten zien.

Lesley Verhofstadt (hoofd van de onderzoeksgroep Relatie- en gezinsstudies (Family Lab) en docent aan de Universiteit Gent) schetste als dagvoorzitter de opzet

om door de diverse bijdragen van deze dag een soort van virtueel handboek op te bouwen dat naast verschillen ook een gemeenschappelijke basis laat zien. In de opbouw werd aan alle sprekers eenzelfde set van vragen voorgelegd: ontstaansgeschiedenis, visie op gezond en pathologisch, settingkwesaties, therapieduur en frequentie, assessmentmethodieken, stijl en rol van de therapeut, veronderstelde veranderingsmechanismen en beschikbare onderzoeksevidentie.

Alfons Vansteenwegen (verbonden aan de Katholieke Universiteit Leuven, seksuoloog, relatietherapeut en auteur van diverse boeken) bracht het gedragsmatige perspectief. Hij nam ons mee naar het Communicatiecentrum voor Echtparen van het Universitair Ziekenhuis Leuven waar tussen 1972 en 2006 groepen van paren een residentieel drie weken durend dagprogramma afwerkten. In totaal namen 1500 koppels deel. De hypothese was: 'Communicatie veranderen, is de hele partnerrelatie veranderen.' Veel soorten onderzoek zijn gedaan, inclusief follow-uponderzoek na zeven jaar, wat uniek is. Daaruit bleek dat 'geruststellen' de minst werkende interventie is, dat uitwisseling van diepere gevoelens cruciaal is en dat zelf kunnen oefenen effectiever is dan les krijgen.

Paul Castelijns (kinder- en jeugdpsycholoog, systeemtherapeut, staflid en opleider aan de Interactie-Academie) opende het communicatief perspectief met wat hij zelf 'een brutale stelling' noemde: 'Het communicatief perspectief is hét centrale systemische perspectief.' We werden meegenomen naar de Ju/'hoansi, een gemeenschap van jagers bestudeerd door antropoloog James

Suzman vanuit de vraag: hoe vormen zij hun samenleving? Castelijns schetste hoe de gemeenschap omgaat met een jager die regelmatig een prachtige buit binnenhaalt. Hij krijgt geen groot applaus, noch bejubeling als held. Er wordt gespot, de buit wordt 'klein' gemaakt, ook al is die rijk en groot. Men verwacht dat hij verontschuldiging 'nederig' de buit presenteert. De communicatieve kernlijnen werden aan deze vorm van samenleven vastgehaakt. De Ju/'hoansi kijken verder dan het onmiddellijke, ze richtten zich op effecten van interacties tussen mensen en op hoe context betekenis geeft. Ze beseften dat de kans bestaat dat de jager zichzelf als opperhoofd gaat zien en de ander als ondergeschikt. Dit kon hun samenleving in gevaar brengen, en dat lieten ze niet gebeuren.

Jan Hoet (psycholoog-psychotherapeut, docent, supervisor, coördinator van de vierjarige therapieopleiding bij Leren over Leven) bleef voor het contextueel perspectief dicht bij de geschriften van Nagy en stipte enkele misverstanden over het model van Nagy aan: Nagy zou moraliseren, loyaliteit moet en speelt zich alleen tussen ouders en kinderen af, er moet altijd in het verleden gegraven worden ... Hoet nuanceerde en noemde loyaliteit geen gevoel maar iets existentieel. Het gaat over het wederkerig verlenen van passende zorg en is per definitie dus breder dan tussen ouders en kinderen. Dit impliceert keuzes maken, preferentiële trouw ontwikkelen en conflicten krijgen. Bovendien is loyaliteit geen verplichting, het is slechts een nuttige hypothese. Het intergeneratieel perspectief betekent evenmin dat je in het verleden moet graven. Onderzoek van de familiegeschiedenis heeft slechts zin als het nuttig is en hulpbronnen of hoop voor de toekomst brengt.

Peter Rober (hoogleraar, klinisch psycholoog, gezinstherapeut in het Centrum

voor relatie- en gezinstherapie – Context van het UPC Z.org KU Leuven) leverde voor het dialogisch perspectief een opgenomen lezing. Ik onthoud het concept 'emergentie': hoe vanuit wisselwerking tussen aparte, kleine elementen er op hoger niveau iets anders, nieuws, complexers kan ontstaan. Dit staat centraal in het dialogisch perspectief waar men met cliënten werkt door middel van afstemming, responsiviteit, polyfonie, innerlijke dialoog, betrekken van het netwerk. We kregen een mooi stukje film te zien, waar muziek als medium diende als afstemming tussen jongere en therapeut.

Guy Bosmans (gedragstherapeut, diagnosticus en docent aan de Katholieke Universiteit Leuven) lichtte de *attachment-based family therapy* (abft) toe. Abft is een zestien sessies durend programma voor ouders en adolescenten waarin men stapsgewijs vertrouwensbreuken identificeert. Het is in origine ontwikkeld voor suïcidale en depressieve jongeren vanuit de vraag: 'Wat staat er bij jongeren in de weg om hulp te vragen aan en pijn te delen met ouders?' Men stimuleert steunzoekend gedrag bij jongeren en vergroot hun weerbaarheid tegen stress. Starten doet men in aparte sessies om zo snel mogelijk ieders pijn in de relatie en de angst niet graag gezien te worden, op tafel te krijgen. In gezamenlijke sessies bouwt men corrigerende gehechtheidsservaringen en autonomie op.

Lieven Migerode (klinisch psycholoog, relatie- en gezinstherapeut bij Centrum voor relatie- en gezinstherapie – Context van het UPC Z.org KU Leuven, opleider en supervisor en gecertificeerd eft-therapeut) vervolgde met uitleg over *emotionally focused therapy* (eft) met Susan Johnson, John Bowlby en Carl Rogers als kernfiguren. Het veranderingsproces ziet hij als *dancing the eft tango*, waarbij de therapeut als dirigent nieuwsgierig, authentiek en empathisch

afstemt en paren gidst in het doorleven van innerlijke emotionele ervaringen. Het is een zoektocht naar mogelijkheden om diepere, kwetsbaarder partners gesprekken te hebben en zo veiliger hechting te realiseren.

Jan De Mol (klinisch psycholoog, systeemtherapeut, docent aan de Universiteit Catholique Louvain) lichtte de *integrative behavioral couples therapy* (ibct) toe. Doelstelling is de satisfactie van beide partners en het koppel te verbeteren via verandering van het *eigen* gedrag. Acceptatie van verschil is zesentwintig sessies lang in wisselende settings de rode draad. Verschillen in het koppel, bij aanvang vaak de attractiepolen, worden na verloop van tijd soms bron van moeilijkheden. De therapie wil geen mensen veranderen noch verschillen opheffen. Men wil komen tot het ervaren van hoe verschil kan bijdragen aan de ontwikkeling van de eigen persoon en het koppel.

We moesten even wachten alvorens vrouwelijke professionals aan het woord kwamen. Sabine Vermeire (systeemtheoretisch en narratief therapeut, opleider, supervisor en staflid aan de Interactie-Academie) bracht samen met Bruno Hillewaere (psychotherapeut, systeemtherapeut, opleider en supervisor systeemtherapie bij Euthopia) het narratief perspectief naar voren. De grondleggers van het model werden op de wereldkaart gesitueerd, historische ontwikkelingen alsook diverse studiegebieden, zoals culturele antropologie, sociale psychologie, filosofie en gemeenschapswerk, waar het narratieve model verbinding mee heeft, werden gekaderd. Het was een krachtige opener voor een model dat de impact van de hele brede context in zijn therapeutische aanpak een centrale rol geeft. Therapeut en cliënt bouwen als co-onderzoekers aan een ander begrip van de eigen situatie, een andere positionering tegenover problemen en andere actiemogelijkheden. Fijn in deze

lezing was dat tal van beelden de concrete klinische praktijk op een frisse wijze zichtbaar maakten.

Myriam Le Fevere de Ten Hove (kinder- en jeugdpsychiater, systeemtherapeut in de oplossingsgerichte systeemtherapie, Korzybski-instituut) situeerde de groei van het oplossingsgerichte perspectief in Vlaanderen vanaf 1984 vanuit de centrale vraag: bouwen we therapie rond mislukingsstrategieën of zoeken we naar wat werkt en essentieel is? We kregen een rijk gestoffeerd en tegelijk nederig verhaal dat aansloot bij de visie op de therapeut: 'We hebben een zeer nederige rol, zijn slechts gids in het zoeken naar een werkbaar doel voor onze cliënten. Hoe kunnen we dit mee creëren en exploreren?' Intrigerende eindquote was: 'Werken in dit model heeft als groot voordeel dat je als therapeut ontsnapt aan een burn-out, door het zoeken naar oplossingen en creativiteit.'

De dag bracht wat ons beloofd was: een rijk overzicht aan perspectieven en handvatten om mensen die vastlopen op een vlotter spoor te helpen. Het palet was veelkleurig: setting met koppels, ouders en kind, gezinnen en groepen; focus op gedrag of emoties, op tussenmenselijke patronen en breed maatschappelijke patronen van macht en onrecht; meteen vanaf de start naar pijn polsen of rustig afstemmen en opbouwen; ingaan op problemen of op krachten, wensen en oplossingen. Dit gamma aan systeemtheoretische mogelijkheden op een dag bij elkaar krijgen, was een rijkdom. De ambitie was groot. Niet alles werd gezegd of gedeeld maar dit moet ook niet. De dialoog is opnieuw gevoed vanuit deze zeer mooi verlopen studiedag!

Mieke Van Daele is systeemtherapeut, opleider en supervisor, praktijkassistent Universiteit Gent. E-mail: mieke.vandaele@ugent.be.